

MIHAIL ŞOLOHOV'UN GÖZÜYLE DON HAVZASINDAN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINA

BAKIŞ: "VATAN İÇİN ÇARPIŞTILAR"

Arş. Gör. Onur AYDIN*

ÖZ

Savaş, tüm insanlığın toplumsal belleğinde olumsuz bir yere sahip olmasına rağmen yakınından ya da uzağından tarih boyunca tüm coğrafyalarda yüzleşilen acı bir gerçektir. Bu anlamda her daim kökleri topluma ve insana uzanan edebiyatın böylesine önemli ve evrensel bir konuya değinmemesi olanaksızdır. Ancak neredeyse herkesin bildiği, gördüğü ya da okuduğu bu konunun nasıl kaleme alındığı da önemli bir ayrıntıdır. Edebiyat sahasıyla ilişkisi olmayan bir askerinin anılarını okumak ya da hayatında hiç cephe görmemiş bir yazarın, savaşın gerçek anlamda ne olduğunun farkına varamadığına tanık olmak okura sıkıcı gelebilir. Hem savaşın acı tecrübesini yaşayan hem cephede savaş muhabiri olarak çalışan hem de tüm bunları sözcüklere dökülebilen Sovyet yazar Mihail A. Şolohov, bu yönüyle diğer çoğu yazardan ayrılır ve hatta Lev Tolstoy'la karşılaştırılır. Bu çalışmada, Almanlara karşı var olma mücadelesi verilen ve Rusların kaderinde önemli bir yere sahip olan Büyük Vatan Savaşı içeriden bir gözle, yani Şolohov'un sanatsal bakış açısıyla, ele alınacaktır. Bu amaç doğrultusunda eserinin temelini oluşturan, yazarın öz yaşam öyküsü üzerinden sanatındaki dönüm noktaları vurgulanacak, *Vatan İçin Çarpıştılar* adlı romanında Don Nehri havzasından tüm Rus coğrafyasına uzanan savaşın izleri tümevarım yöntemiyle ele alınacaktır. Eserde ruh bilimsel, toplum bilimsel, dil ve üslup bilimsel yöntemler ve karşılaştırmalı betimlemelerle sözü edilen izler çözümlenecek, milliyetçilik ve vatanseverlik temalarına odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mihail A. Şolohov, Vatan İçin Çarpıştılar, Büyük Vatan Savaşı, Don, Savaş, Milliyetçilik, Vatanseverlik

**AN OVERVIEW OF THE SECOND WORLD WAR FROM DON BASIN THROUGH
MIKHAIL SHOLOKHOV'S EYES: "THEY FOUGHT FOR THEIR COUNTRY"**

ABSTRACT

Although war has a very negative place in the social memory of all mankind, it is a painful experience that has come across people in all geographies from close or far throughout history. In this sense, it is impossible for literature that has its roots in society and people to not touch such a universal and important subject. But the real problem is how this topic, which nearly everyone knows, sees or reads, is penned. It can be boring for the reader to read the memories of a soldier who is not related to the field of literature, or to witness that an author who has never seen a front in his life cannot realize what the war really is. Soviet writer Mikhail A. Sholokhov, who both had the painful experience of the war, who worked as a war reporter on the front and who could put all this into words, is separated from most other writers in this aspect and even compared to Lev Tolstoy. In this study, the struggle to exist against the Germans and which has a very important place in the destiny of the Russians, Great Patriotic War will be tried to be viewed from the inside, namely from the sharp eye and master pen of Sholokhov. For this purpose, guiding sections from the author's autobiography, which forms the basis of his work, will be presented and the turning points in his art will be highlighted, then in *They Fought for Their Country* the traces of the war will be sought with the induction method by looking from Don River basin to all over Russia. In the work, the traces mentioned in

* Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, onur_aydin@anadolu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-7981-5821

psychological, sociological, linguistic, stylistic scientific methods and comparative descriptions will be analyzed and the main themes of nationalism and patriotism will be focused.

Keywords: Mikhail A. Sholokhov, They Fought for Their Country, Great Patriotic War, Don, War, Nationalism, Patriotism

Giriş

Savaş, insanın en temelden en yüceye tüm maddi ve manevi değerlerinin ortaya konduğu bir süreçtir. Bu değerleri bünyesinde toplayan edebiyat, savaşa bizzat katılır, cepheye ya da cephe gerisinde kendini gösterir. Sovyet edebiyatı da gerek Birinci Dünya Savaşı ve İç Savaş, gerekse Büyük Vatan Savaşı¹ olsun bu süreci derinden hisseder. Yaşamı pahasına ülkesini savunmaya hazır olan yazarlardan ve savaş muhabiri olarak orduya katılan binden fazla edebiyatçıdan biri de Mihail Aleksandroviç Şolohov'dur.

Mihail Şolohov, 24 Mayıs 1905 tarihinde, Don Nehri havzasında yer alan Rostov Bölgesi'ndeki, Vyoşenskaya kasabasına bağlı Krujilin köyünde dünyaya gelir. İlköğrenimine yedi yaşında Voronej'de başlayan yazar, yazları köyüne gelip köy işleriyle uğraşır. Şolohov'un sürdürdüğü bu yaşam ona ileride yazacağı büyük eserlerin zeminini hazırlar. Ancak dönemin şartlarından dolayı eğitimini yarıda kesmek zorunda kalan yazar, o yılları öz yaşam öyküsünde şöyle ifade eder: "1918 yılında Alman orduları şehre yaklaştığında işlerimi yarıda kesip eve döndüm. Takip eden yıllarda Don Bölgesi, İç Savaş'ın mücadele sahasına dönüştüğünden eğitime devam etmem mümkün olmadı" (Akt. Petelin 2005: 35). Başka bir deyişle Şolohov Don Bölgesi'nde savaşın soğuk rüzgârını henüz küçük yaşlarda hissetmeye başlar.

Gençlik yıllarında Birinci Dünya Savaşı, Ekim Devrimi ve İç Savaş gibi önemli olayların ortasında kalan Şolohov, on altı yaşındayken Bolşeviklerin safında mücadeleye katılır. Şolohov, tanık olduğu karmaşık yılların ardından edebiyat sahnesine giren genç kuşak yazarlardan biridir (Elmacıoğlu 2014: 171-172). Yazmaya on yedi yaşında başlayan Şolohov'un felyeton tarzında yazıları gazetelerde çıkmaya başlar. 1924 yılında *Doğum Lekesi* (*Родинка*) adlı ilk hikâyesi, ardından *Don Hikâyeleri* (*Донские рассказы*) ve *Gök Mavisisi Vozkır* (*Лазоревая степь*) yayımlanır. 1928'e gelindiğinde ise kendisine Stalin Ödülü'nü getirecek ve Lev Tolstoy'la kıyaslanmasını sağlayacak *Durgun Don* (*Тухий Дон*), altı yıl sonra ise kendisine Lenin Ödülü'nü kazandıracak *Uyandırılmış Toprak* (*Поднятая целина*) romanlarının ilk ciltleri basılır.

İkinci Dünya Savaşı'nda *Pravda* gazetesinin savaş muhabirliğini yapar. Kuşkusuz, gördükleri ve yaşadıkları Şolohov'a içsel bir sorumluluk ve yazma zorunluluğu hissettirir, duygu ve düşünceleri sözcüklere dökülür. Büyük Vatan Savaşı'nı konu alan *Vatan İçin Çarpıştılar* (*Они сражались за Родину*)² romanını aşama aşama tamamlar. Başarısını bu eserinde de sürdüren yazar, bilgi ve birikimini tüm nesneliliğiyle kâğıda döker. Ancak bu bir fotoğraf kâğıdıdır, yazar âdeta bir fotoğrafçı gibi cepheyi, cephe gerisini, insan manzaralarını görüp deklanşörüne basar.

¹ Sözü geçen ifade Rusların bir terimi olup aslında İkinci Dünya Savaşı yerine kullanılır. Bu kullanımla, Ruslar için adı geçen savaşın ne kadar önemli olduğu vurgulanır.

² Rusça *Они сражались за Родину* adıyla yazılan eser Türkçeye Gülseren Devrim tarafından *Vatan İçin Dövüştüler* olarak çevrilmiştir, ancak çalışmamız kapsamında eserin *Vatan İçin Çarpıştılar* adıyla çevrilmesi daha uygun görülmüştür.

Şolohov, 1965 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü almaya hak kazanır. Yazarın bu ödülü almasını sağlayan romanı *Durgun Don'u* yazdığına birtakım çevreler inanmaz, inanmaz; çünkü öylesine genç bir yazarın böylesine bir eseri yazması kulağa olanaklı gelmez (Kandemir 2008: 98-100). Şolohov'un önemli bir diğer özelliği de Sovyetler Birliği'nde, Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması konusunda kendi hükümeti tarafından da ödülü hak ettiği düşünülen ilk ve tek yazar olmasıdır.

Büyük Vatan Savaşı Dönemi Sovyet Edebiyatında Mihail Şolohov

Almanların Haziran 1941'de *blitzkrieg*³ olarak adlandırılan yöntemle aniden saldırımları Sovyetler Birliği'nde tam bir şaşkınlık yaratır ve Sovyet siperleri hazırlıksız yakalanır. Ancak hazırlıksız yakalanan hükümetin ve birliklerin aksine edebiyat, mücadeleye tüm teçhizatıyla hazırdır. Sovyet edebiyat bilimci Vadim S. Bayevskiy'in (2003: 201) "*savaş sırasında ilham perilerinin sustuğu*" iddiası Sovyetler için geçerli olmaz. Savaş, 14 Nisan 1930 tarihinde Vladimir V. Mayakovskiy'in ölümüyle düşüşe geçen Rus edebiyatına yeniden toparlanma fırsatı sunar. Çünkü savaş öncesi Rus edebiyatı işçi, memur ve mühendislerin ayakta tutmaya çabaladıkları bir uğraş alanı hâlini almıştır (Gürsoy 2018: 54-55). Ayaklarına kadar gelen bu fırsatı değerlendiren Sovyet yazar ve şairler susmak yerine daha fazla eser vererek üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye çalışırlar.

Savaş çanlarının çaldığı sıralarda Sovyet Yazarlar Birliği'nin toplantısında Nazi Almanya'sına karşı verilecek olan savaş için bir edebiyatçının rolü Reyhan Çelik'in aktarımıyla şöyle tasvir edilir: "*Her Sovyet yazarı, bütün gücü, bütün deneyimi ve yeteneğiyle, ülkemizin düşmanlarına karşı, kutsal halk savaşına, eğer gerekirse, her şeyini adamaya hazırdır*" (Bayevskiy 2003: 167; Akt. Çelik, 2018: 362). Nitekim üç yüzden fazla edebiyatçı ve yazarın savaşta yaşamını yitirmiş olması bu sözlerin doğruluğunu ortaya koyar.

Büyük Vatan Savaşı'nı içine alan Rus edebiyatı, cephelerde bulunmuş şair ve yazarların bizzat yaşadıklarını gerçekçi ögelerle yansıttıkları bir dönem olarak tarihte yerini alır. Bu dönem edebiyatı halkın milliyetçi ve vatansever duygularını uyarmayı ve halkı harekete geçirmeyi amaçlar. Eserlerde başlıca temalar savaş, ölüm, milliyetçilik, vatanseverlik, fedakârlık gibi konular olur (Can Emir 2012: 48). Bu dönemin kahramanları ağır koşullarda bile anavatanına karşı vatandaşlık bilinciyle sorumluluklarını yerine getiren, yaşamlarını ortaya koyarak fedakârlık gösteren, yiğit ve cesur kişiler olarak tasvir edilir. Kahramanlar 'ben' yerine 'biz' duygusuyla hareket eder, kendileri değil vatanları ve devletleri için savaşırlar.

Genel olarak Stalin döneminde sansüre maruz bırakılan, sesleri kısılan, edebi etkinliklerinden soğutulan yazar ve şairler, halkın moralini yükseltmek, onlara cesaret vermek, vatanseverlik ve milliyetçilik duyguları aşılacak için göreve çağırılırlar (Can Emir 2012: 44). Stalin, 21 Mayıs 1942 günü cepheden dönen Şolohov'a kahraman askerleri, dâhi komutanları, korkunç savaşa dâhil olan herkesi açık ve doğru bir şekilde tasvir edeceği bir roman yazması 'tavsiyesinde' bulunur. Bu nedenle *Vatan İçin Çarpıştılar* adlı romanının ilk yayımlanan bölümlerinde daha çok askerlerin öyküleri ve

³ *Yıldırım harbi* olarak da bilinen bu yöntem, Almanların II. Dünya Savaşı'ndaki başlıca savaş doktrini. Bu doktrine göre, ani ve hızlı ataklarla hazırlıksız savunma hatları imha edilmelidir.

konuşmaları yer alırken; 1960'lı yıllarda savaş öncesi dönemin baskıları hakkında bölümler de ilave edilir; ancak sansür kurulu o kısımları çıkarır ve yazarı eserine devam etme şevkinden yoksun bırakır. Yazar, romanını en başta bir üçleme olarak düşünür ancak bu düşüncesi gerçekleştirilemez.⁴

Şolohov, İkinci Dünya Savaşı devam ederken 1943 yılında romanına başlayıp aynı zamanda da *Pravda* ve *Krasnaya Zvezda* gazetelerinde savaştaki mücadele hakkında röportajlar yayımlar ve makaleler yazar. Ancak savaşın ortasından yazmaya başlayan Şolohov, romanına ortasından başlamak zorunda kalır. Bu durum Nikolay V. Ganuşçak adlı araştırmacının çalışmasında şöyle aktarılır: “*Romanı yazmaya ortasından başladım. Artık gövdesi hazır, şimdi de baş ve ayak kısımlarını ilave ediyorum. Bu iş pek de kolay olmayacak*” (Ganuşçak 2012: 204). Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki resmini çizdiği ve henüz bitirmediği bu eserden bölümler, 1943-1944, 1949, 1954, 1969 yıllarında dört parça hâlinde yayımlanır (Dubravka 2015: 296). Şolohov üzerine çalışmalar yapan Rus akademisyen Natalya D. Kotovçihina'ya göre eserin yarım kalmasının nedeni yaşanan zorlu tarihsel süreçlerdir (2010: 16). Sovyet edebiyat bilimci Korneliy L. Zelinskiy, Şolohov'un eserini neden bitirmediği ya da bitiremediği konusu hakkında görüşlerini şu şekilde ifade eder (1978: 294):

*“Şolohov ağır ağır yazan bir sanatçıdır. Hitler Almanya'sına karşı verilen ulusal savaşı anlatan Vatan İçin Çarpıştılar romanını henüz bitirmemiştir. Bunun nedenini bilmiyorum. Belki de, Alman faşistlerinin topraklarımızda yaptıkları kanlı vahşeti hatırlamaya dayanamıyordu. Belki de kahramanları kafasında tam oluşmamıştı. Ama romanın yayımlanan bölümleri, Şolohov'un sanatının ölmez gücünü ve kapsamını kanıtlıyor.”*⁵

Bir diğer görüş de Sovyetler Birliği'nde Büyük Vatan Savaşı hakkında gerçekleri ifade etmenin olanaksızlığı yüzünden yazarın romanını sonlandırmaya karar vermiş olduğudur. Daha önce olduğu olduğu gibi Şolohov, Sovyet kumandanlarının tekdüze ve resmi anılarından memnun kalmadığından, savaşta birçok duruma şahit olduktan ve özellikle de General Mihail F. Lukin ile görüşme şansı bulduktan sonra yazmak ister. Eserin ilk bölümlerinin yayımlanmasının ardından Şolohov 1968'de, romanının bir sonraki kısmını *Pravda* gazetesinde yayımlanması için hükümet yetkilileri Andrey Kirilenko ve Leonid İ. Brejnev'e başvurur, fakat çok fazla değiştirmesi gereken yer olduğu gerekçesiyle olumsuz yanıt alır. Bunun üzerine yazar, romanına devam etmemeye ve yayımlanmamış kısımlarını da yakmaya karar verir (Osipov 1995: 82). Merkez Komite ile ters düşmesinin *Durgun Don* eserinin çalıntı olduğu söylentileriyle aynı zamana denk gelmesi ve son eserine müdahale edilmesi yazarın yönetime karşı muhalif bir tutum sergilemesine neden olur. Şolohov'un bu durumla ilgili düşünceleri Sovyet gazeteci ve yazar Valentin O. Osipov tarafından şöyle aktarılır:

“Hem seviyorlar, hem teşekkür ediyorlar hem de “Vatan İçin Çarpıştılar”ı basıma vermemi umut ettiklerini ifade ediyorlar. Stalin'den sonra savaşın değerlendirilmesinde yapılan zikzaklar hakkında kim düşünecekti ki?” Bu savaş henüz gerçek bir tarih olmamıştır...” (Osipov 2005: 547).

⁴ “«Oni srazhalis za Rodinu»” M. A. Şolohova. *Stoykost i geroizm uçastnikov srazheniya*, <http://sochineny.ru/index.php/8-klass/85-oni-srazhalis-za-rodinu-sholokhova-stoykost-i-geroizm-uchastnikov-srazheniya> Erişim Tarihi: 02.02.2020.

⁵ Romanın Türkçe çevirisinden yapılan alıntılarda orijinal metne sadık kalınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında savaş teması en fazla Sovyet edebiyatına nüfuz eder. Bunda savaşın ülke için öneminin yanı sıra sosyalist gerçekçilik akımının da savaş gibi en gerçekçi olaylardan birini yazmaya daha elverişli olmasının payı vardır (Çelik 2018: 369). Şolohov'un edebi eğilimi de sosyalist gerçekçiliktir ve eserlerinde daima Sovyet halkına iletecek gerçekçi bir mesajı bulunur.

Şolohov'un yaratıcı kişiliğinde gerçeği yazma arzusu, halkçılık ve milliyetçilik iç içe yer alır. Şolohov kendi vatanında gerçekleri yazmak ister, fakat eserinin yurt dışında bu denli yaygınlaşacağını hayal etmez. Yazar, *Vatan İçin Çarpıştılar* adlı romanını kaleme alma amacını şöyle ifade eder:

*“Romanda insanlarımızı, halkımızı ve kahramanlıklarının kaynaklarını göstermek istedim... Görevim – bir Rus yazarın görevi – yabancı bir egemenliğe karşı muazzam mücadelesinde kendi halkının sıcak izlerinin peşinden gitmek ve mücadelenin kendinde olduğu gibi, tarihsel anlamı kadar sanatsal eserini de oluşturmaktır.”*⁶

Diğer eserlerinde Birinci Dünya Savaşı'nı, İç Savaş'ı ve kolektifleştirmeyi⁷ konu edinen Şolohov, genel konusu bakımından *Vatan İçin Çarpıştılar* romanında 1942-1943 yıllarında, Almanlar ile Rusların Don Bölgesi'nde gerçekleştirdikleri savaşı anlatır. Alman askerler Sovyet Rusya'nın derinliklerine kadar ilerlemekte; yiyecek ve teçhizat sıkıntısı çeken Rus askerleri ise vatanlarını savunma mücadelesi vermektedir.

“Vatan İçin Çarpıştılar” Romanından Rusya Manzarası

Yazar, eserin hikâyesini *dışöyküsel anlatıcı* olarak adlandırılan *gözlemci-anlatıcı* olarak kaleme alır. Almanlara karşı verilen mücadele, Sovyet ordusuna bağlı 38. alayda bulunan askerlerin gözünden aktarılır. Eser metin türü olarak *anlatısal metin* sınıfına girse de bolca başvurulan doğa, çevre ve savaş alanı betimlemeleri esere *betimsel metin* türü özelliği de kazandırır. *Anlatısal metin* türüne uygun olarak, *di'li geçmiş zaman* ve *eylem bildiren fiiller* kullanılır. *Betimsel metin* türüne uygun olarak da; olaydan önce yapılan tasvirlerle okur hazırlanır ve bir gerilim yaratılır, olay anı ve sonrasını betimlenirken kurda savaşa dair gerçek bir etki ve izlenim bırakılır. Ayrıca bu türe özgü *durum fiillerin* ve *şimdiki zamanın hikâyesinin* kullanımı bu metin türünü ön plana çıkarır.

Romanın hikâyesi, zaman bakımından 1942-43 yıllarına rastlar. Bu, romanın kahramanlarından Streltsov'un anlatıldığı şu cümleden anlaşılır: “Gözlerini kapadı, geçmişe döndü, geçen yılın 22 Haziran'ında birden yok olan o barış çağına” (Şolohov, 1986: 168). Büyük Vatan Savaşı, 22 Haziran 1941 tarihinde Nazi Almanya'sının Sovyet Rusya'ya saldırmasıyla başlar. Başlangıçtan bir yıl geçmesinin ardından kış mevsiminin son günleri yaşanır, bu durum eserde şu sözlerle yer bulur: “Kışın ardından sabahın alacakaranlığında ilk kez yağan bu ruhsuz ve renksiz yağmur, ilkbahar yağışlarının aksine, belirgin güzel bir kokudan yoksundu” (a.e. 8); ardından o çetin mücadelelerin yaşanacağı bahar gelir. Hikâyenin geçtiği mekân sınırlı bir alanı kapsar,

⁶ “Soçineniya po proizvedeniyu “Oni srajalis za Rodinu” (Şolohov M. A.)”, <http://www.litra.ru/composition/work/woid/00277371222179733249> Erişim Tarihi: 02.02.2020.

⁷ Sovyetler Birliği'nde 1928-1929 yıllarında başlayan, tarımda özel mülkiyetin yerine ortak, büyük mülkiyeti ve daha yaygın makine kullanımını amaçlayan politikadır. Bu politika Sovyet yöneticiler tarafından kırsal ekonomide devrim için gerekli dönüşümün en hızlı yöntemi olarak görülür.

tüm olaylar Don Bölgesi'nde geçer. Bunun nedeni, yazarın yaşadığı bölge olmasının yanı sıra, güzel bir iklime ve coğrafyaya sahip olmasından dolayı bölgenin, Alman ordusu için elverişli bir sahaya dönüşmesi, bu coğrafyada çok çetin bir savaşın verilmiş olmasıdır. Aslında Şolohov'un hemen hemen tüm eserlerinde olaylar, Don Nehri havzasında geçer. Rus yazar Konstantin A. Fedin, bir sanatçının yaşamını, eserleri üzerinde iz bırakan en etkili unsur olarak değerlendirir, bunun da Şolohov'da açıkça görüldüğünü ileri sürer (Fedin, 2001: önsöz). Nitekim Şolohov, öz yaşam öyküsünde yer verdiği, *“Ben Don'da doğdum. Kitaplarımın olay örgülerinin açığa çıktığı Vyoşenskaya kasabasında yaşadım. Bizi ayırmak mümkün değildir”* sözleriyle yaşadığı yerin edebi yaşamı üzerindeki etkisini ortaya koyar (Kotovçihina 2015: 8-9). Ayrıca yazarın aslen Kozak olmamasına rağmen, yaşadığı yerin etkisi altında kalarak eserlerinde genellikle Kozak kahramanlara yer vermesinin gerekçesi de aynıdır (Elmacioğlu 2014: 172).

Eserde aktarılan mekânın okurun gözünde canlandırılması için sık ve ayrıntılı doğa tasvirlerine yer verilir. Bu yöntemle okuru Rusya'nın Don Bölgesi'ne taşıyan Şolohov, cephedeki hareketliliği yansıtmak için sıkça kişileştirme sanatına başvurur: *yağmur damlalarının gezinmesi, suyun sevinçle fokurdaması, mutsuz anılar, atın sıkılması vb.* Yazar, başta doğa unsurları olmak üzere, etrafta bulunan hemen hemen her şeye, bazen olumsuz da olsa, savaşın etkisinin anlamını yükler:

“Soluk yeşil filiz, sonbaharın kim bilir nerelerden getirip oraya bıraktığı bir akçaağaç yaprağının çürümüş dokusunu delerek çıkınca, iri bir yağmur damlasının ezici ağırlığı altında iki büklüm oluverdi. Ama toprağın hemen yüzünden, alçaktan esen rüzgârı ölü yaprağın ıslak küllerini savurdu. Yağmur tanesi toprağa yuvarlandı. Bitki titreyerek doğruldu, yapayalnız, acınacak kadar küçük, göz alabildiğine uzanan stepte öyle zavallı, öyle çelimsiz, ama şehvetli bir hırsla yaşamaya öylesine kararlı, güneş denilen o bütün hayatların ölümsüz kaynağını açgözlü bir iştahla emerek dimdik yükseldi” (a.e. 9).

Almanların aniden saldırmaları yüzünden kimse ne olduğunu tam olarak anlayamaz, belirsizlik bulutları tüm Rusya'yı kaplar. Bu durum yazar Yuriy Trifonov'un *Beyaz Boyalı Avlu Kapısı (Белые ворота)* adlı eserinde şu sözlerle doğrulanır: *“Uyuyan doğanın kollarında savaşı anımsatan hiçbir şey yoktu, anlaşılın 'o' uzaklarda bir yerlerdeydi, gece karanlığında gökteki yıldızlar gibi”* (Trifonov 1959: 52; Akt. Tan Metreş 2018: 211). Edebiyatçılar ve sanatçılar, herkeste savaş bilincinin bir an önce oluşması ve belirsizlik bulutlarının dağılması için harekete geçip eserler vermeye başlarlar (Aydın 2017: 95). Savaşa dair bu belirsiz sürecin ilk başlarında ise ordu sürekli geri çekilme politikası izler. Şolohov'un eserinde de alay sürekli kayıplar vererek geri çekilir, birlikler çekile çekile Don stepleri içinde kaybolur, küçük Kozak köyüne kadar dayanırlar. Askerler de tedirgin bir şekilde asıl geri çekilmenin başlayacağı o büyük günü beklemektedirler. Düşman ise, Don yoluna çıkan bu küçük bölgedeki direnişi kırmak istemektedir.

Kızıl Ordu'da o dönem hâkim olan savaş doktrini, bir savaşın, düşman topraklarında, Sovyet proletarya yanlısı bir sınıfın yardımıyla, mutlaka taarruz şeklinde yapılmasıdır. Ancak 1937-38'de Stalin bu askeri doktrin teorisyenlerinin önde gelenlerini idam ettirir. Rus Genelkurmay Başkanı General Jukov'un uyarılarına rağmen; savaş politikası ve hazırlığı olmayan bazı gelenekselci, beceriksiz komutanlar tarafından, stratejik bir savunma birliği hazırlanmaz ve hatta eski savunma hatları

yenileri yapılmadan yıkılır. Bunun sonucunda ani saldırı karşısında etkili bir savunma hattı oluşturamamış Sovyet birlikleri, çoğu zaman hiçbir komuta ve kontrol olmadan parça parça savaşırlar (Hosking 2011: 678-679). Şolohov, Sovyet ordusuna ilişkin eleştirilerine Zvyagintsev'in şu konuşmasında yer verir: "(...) *bu marangozların, boyacıların suçu ne? İşte kardeşim, ne işler dönüyor! Bunların hepsi senin gibi akli bir karış havada komutanların buralara gelmesinden oluyor*" (Şolohov 1986: 94). Almanların aksine Sovyetler Birliği ordusu çok fazla hava desteği alamaz, cephedeki boşlukları doldurmaları için gerekli olan yedek birlikten de yoksun kalırlar. Romanda bu durum Zvyagintsev'in şu sözleriyle anlatılır:

"Yine geç kaldılar! Naziler bizi bombalarken ve eli kolu bağlı asarken siz, muhtemelen, kahvenizi yudumluyordunuz, Nazi köpekleri de çizmelerini bağlıyordu. Şimdi de, iş işten geçtikten sonra, ıssız arazi tepesinde boş boş uçmaya, devletin akaryakıtını boş yere harcamaya başladılar... Benzini bitiren sizlersiniz, siz kimsiniz böyle!" (a.e. 125).

Şolohov, İkinci Dünya Savaşı sırasında *Pravda* gazetesinde savaş muhabiri olarak çalışır. Romanının birçok yerinde cepheyi, cephe gerisini, savaş öncesini, anını ve sonrasını nesnel ve çarpıcı bir biçimde yansıtır:

"Tepenin yamacından doğru kükreyerek akan Panzerler, toz bulutları arasında bir görünüp, bir kaybolarak sıçraya sıçraya koşan komandolar, patlamaların siyah gayzerleri ve sonra, tarlalara, olgun başaklar arasına dağılmış şaşkın, bahtsız askerler, sonra yandan saldıran düşmanın insafsız ateşi altındaki çekilme, patlamaların koparıp yere attığı ayçiçekleri, bir çukura saplanmış makineli tüfeğin yivli gömleği, hemen oracıkta, silahının başında vurulmuş ve o korkunç patlamayla sırt üstü yere, kana bulanmış ayçiçeklerinin altın yaprakları üzerine devrilmiş ölü asker..." (Şolohov 1974: 15).

Benzer durum yazarın Almanların geliştinden az önce siperlerdeki durumu anlattıklarında da görülür:

"Savaş öncesi dakikaları: o kadar çabuk, öylesine hızla akıp giden, kanın damarlarda çılginca koştuğu, insanın, yalnızlığın dondurucu soğuğunu, az önce beraber olduğu o dost insanlar kalabalığı birden yokolmuşçasına⁸ şiddetle, taa iliklerinde hissettiği ve korkunç bir sıkıntının ruhu demir bir pençe gibi yakaladığı o ağır öldürücü bekleyiş" (a.e. 55).

Romandaki kahramanlar; MTS⁹ başkanı *İvan Stepanoviç*, traktör makinisti *Fyodor Belyavin*; çavuş *Nikiforov*; savaşta yaralanmış topal yüzbaşı *Sumskov*; Ukraynalı aşçıbaşı *Lisiçenko*; astsubay *Poprişçenko*; iyi bir asker, güvenilir bir dost, sevdiği karısını ve üç evladını bırakıp cepheye gelen Ukraynalı teğmen *Goloşçekov*; Lebedyanlı yaşlı, dört çocuklu *Pavel Nekrasov*; Lopahin'le birlikte teğmenin en güvendiği adamlardan iri kıyım Sibiryalı *Borzih*; köylü *İvan Zvyagintsev* ve karısı *Nastasya Filippovna*; küfürbaz, geveze, alaycı, çapkın, mavi gözlü, madenci *Pyotr Lopahin* ve onun en yakın arkadaşı sessiz, içine kapanık, sinirli, ateşli, kambur sırtlı, MTS bölge tarım şefi olan ve beyninden ağır bir yara alıp sağır kalan *Nikolay Streltsov* ile karısı *Olga*, gözde nişancı *Akimov* ve diğer askerler *Hmiz* ile *Kopitovski*'dir. Listeden anlaşılacağı üzere cephede çarpışan yalnızca askerler değil aslında tüm Rus halkıdır. Son zamanlarda gün yüzüne çıkan arşivlerde İkinci Dünya Savaşı'nda

⁸ Romanın Türkçe çevirisinden yapılan alıntılarda orijinal metne sadık kalınmıştır.

⁹ Kolhozlardaki tarım aletlerinin ve makinelerinin bakımını yapan teknik istasyondur.

yaklaşık yirmi beş milyon insanın, ki bunların çoğunluğunu sivil halk oluşturur, yaşamını kaybettiği düşünülür (Çelik 2018: 361).

Sovyetler Birliği'nde 1938-1942 yılları için çıkarılan *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*'nda (*Третья пятилетка*) askeri üretime öncelik verilir. Ülkenin özellikle doğusunda yeni sanayi işletmeleri kurulması amaçlanır, ancak savaşın çıkmasıyla diğer planlanan yatırımlar gerçekleştirilemez. (Tan Metreş 2017: 61). 1940 Haziranı'nda çıkarılan bir yasa ile fabrikalarda çalışan işçiler disipline edilir ve 1941 baharında başta işçiler olmak üzere yaklaşık bir milyon kişi askere çağrılır (Hosking 2011: 678).

“Don'dan, Kuban'dan gelme herifler istihkâmcı, telefoncu, anlıyorsun ya! Sonra, birkaç gün sonra Rostov'dan bir kur'a geldi, gıcır gıcır birinci sınıf işçiler hepsi. Heriflerin sırtına mavi süslü ceketleri, kenarı kırmızı şeritli mavi külot pantolonları geçirdiler, kozakların üniforması öyle çünkü, süvari alayındaki atların ortasına salıverdiler... Süvari alayındaki Rostov'lu ahbabların durumu daha da içler acıydı. Hepsi savaş öncesinde uzman işçi, yol, köprü, inşaat teknisyeni, marangoz, plan teknisyeni olan bu zavallılıklar, o güne kadar mecmualardaki resimlerden başka yerde rastlamadıkları o koca koca Kozak atlarının etrafında dönüp duruyor, üstüne binmekten geçtim, yanına sokulamıyorlardı” (Şolohov 1974: 74).

Yazarın eserinde işçilere ayrı parantez açmasının bir nedeni de yaşamında önemli bir yeri olan babası Aleksandr M. Şolohov'dur. Çünkü yazarın babası da işçi olarak, buğday ekimi, hayvan satıcısı, kâhya, değirmende işletmen gibi farklı işlerde çalışır. Ancak çok okuyarak kendini geliştiren babası, oğluna da bu alışkanlığını aşılar ve onun elinin kalem tutmasında önemli paya sahip olur (Kotovçihina 2015: 5).

İşçiler cepheye gönderilse de Sovyetler Birliği, Nazilere karşı verdikleri bu var olma savaşında yine de asker sıkıntısı çeker. Eserde cephede yaralanan Streltsov, savaşacak asker kalmadığından, kendi rızasıyla hastaneden çıkıp tekrar alaya katılır. Nitekim Şubat 1942'de bir bildiriyle tüm sağlıklı nüfus için celp kararı çıkarılır (Hosking 2011: 684). Cephede yalnızca uzman askerler değil sıradan halk da savaşmaktadır. Bu nedenle eserde günlük halk konuşmasını yansıtan argo sözcüklere sıkça yer verilir: (Lopahin, Lisiçenko konuşmasından) *“Ben sana bir ...tir çekeceğim ki, deme gitsin. (...) Seni bu deliğe hangi hayvan tıktı, ha? Ne b... yiyorsun bu delikte?”* (Şolohov 1974: 102), (Lopahin, Aleksandr Kopitovskiy konuşmasından) *“O dediğin kırmızı feneri ben senin bilmem nerene asarım, serseri... Ulan git öteye, k... girme be! Ben yumurtlamadım seni...”* (a.e. 136).

Cephede durum böyleyken cephe gerisinde de toprakla uğraşan köylüler işçi sıkıntısı çekerler, çünkü sağlıklı işgücü olan genç erkekler cephelere gider, işleri yürütecek insan bulunamaz. İyi bir gözlemci olan Şolohov bu durumu şöyle aktarır: *“Alakasız da olsa ayçiçeği tarlasındaki yabancı otların temizlenmediğini düşünmeye başladı, çünkü kolhozda¹⁰ yeteri kadar insan gücü yoktu, nitekim çoğu kolhozda da durum farklı değildi, bahardan beri büyüyen yabancı otlar hiç temizlenmemişti...”* (Şolohov 1986: 54).

¹⁰ Sovyetler zamanında devletin topraklarında üretim yapıp belirli koşullara göre karşılığını alan köylü ailelerin oluşturduğu devlet-çiftçi ortak tarım kooperatiftir.

Almanların saldırılarından dolayı hem asker sayısı hem de cephane bakımından Sovyet birlikleri giderek zayıflar, kısıtlı olanaklarla savaşmak zorunda kalır, bu durum yazarın sözcüklerine şöyle yansır: “*Alaydan geriye yalnızca bir sancak, birkaç makineli tüfekle tanksavar silahı, he bir de mutfak kaldı. Şimdi de düşmanla araya set çekmeye gidiyoruz... Ne topçu birliğimiz, ne havan topumuz ne de diğer birliklerle irtibatımız var*” (a.e. 77). Savaş alanında bir su damlası bile çok değerlidir. Susamış olan Nikolay matarasından iki damla su içerek sadece dudaklarını ıslatır. Zvyagintsev Don’un sol kıyısındaki geçici bir hastanenin sedyesinde kendine gelir. Çizmelerini kesmek isteyen hasta bakıcıya şunları söyler: “*Pantolonumu yırt, ancak çizmelerime sakın dokunma, izin vermiyorum. Çizmelerimi giymeye başlayalı daha bir ay bile olmadı ki onları ne kadar da zor elde ettim*” (a.e. 151). Ancak hasta bakıcının çizmelerini kesmesi üzerine Zvyagintsev, o güne kadar görülmemiş öfke ve küfürlerle hasta bakıcıya tepki gösterir: “*Çizmelerimi nereye götürdüler? Getir buraya, onları başımın altına koyacağım. Böylece muhafaza edilmiş olacaklar. (...) Hayır, önce onları hak et, ölümün kıyısında biraz dolaş...*” (a.e. 155). Bu durum üniformaya ve devlete olan bağlılığından, ayrıca olanaksızlıklardan dolayı çizmeleri zaten zorla elde ettiği için bir daha vermemelerinden korkmasından kaynaklanır.

Romanın konusunu oluşturan savaşın ilk yıllarında yaşanan ölümcül kıtlığa rakamlarla göz atmak gerekirse: 1940’ta 95,5 milyon ton olan buğday rekoltesi, 1942’de 30 milyona; domuz sayısı 22,5 milyondan 6,1 milyona; inek sayısı 27,8 milyondan 13,9 milyona düşer (Nove 1991: 282). Romanda aşçıbaşı Lisiçenko yiyecek sıkıntısı yüzünden her akşam kaşa¹¹ pişirmektedir. Askerler de her akşam aynı yemeği yemekten bıkmışlardır.

Romanda Rus ve Alman askerlerin sahip olduğu olanakları vurgulamak için her iki tarafın karşılaştırmalı tasviri yapılır. Almanların kıyafetleri, cephaneleri ve olanakları çok daha fazladır. Hepsi kiloludur, gösterişli ve kaliteli kıyafetlerle anlatılır. Çoğunlukla aç olan Rus askerleri ise az cephaneye çok mücadele etmektedirler. Bu olanaksızlıklardan çarpıcı bir örneği Lopahin ile Kopitovskiy’in bir konuşmasında açıkça görülmektedir. Kopitovskiy sürekli kıyafetini dikmesini söyleyip duran Lopahin’e: “*Kaçıncıya söylüyorsun? Sıkıldım artık! Hiçbir malzeme yokken nasıl yama yapacaksın ki?*” (Şolohov 1986: 159) der.

Savaş yalnızca cepheyi, çatışma alanını değil cephe gerisindeki yaşamları da mahveder. Şolohov, Sovyet Rusya’nın politikalarına ve savaşın yıkıcı sonuçlarından biri olan ailelerin parçalanışına dair örnekler sunar. Bunlardan bir tanesi de Nekrasov’un Lopahin’e anlattığı şu hikâyledir: Tümenden bir arkadaşı Volsk’ta görevliyken evli bir kadına gönlünü kaptırır. Kadının kocası da askere gitmiştir. Üç tane keçiyle birlikte mutlu mesut yaşasalar da savaş bir aileyi daha parçalamıştır (Şolohov 1986: 163). Zvyagintsev’in “*Karın öldü mü?*” sorusuna Nikolay: “*Karım yok benim, ayrıldık*” (a.e. 57) diye yanıt verir. Ayrılığın nedenini merak eden Zvyagintsev, kimin terk edip gittiğini sorar, Nikolay da “*Hayır, o beni... Anlıyor musun, savaşın başladığı ilk gün, görevden geliyorum, evde yok, gitmiş. Bir not bırakmış ve gitmiş...*” (a.y.) diye yanıtlar. Yazarın eserinde aile konusuna girmemesi şaşırtıcı olurdu çünkü Şolohov, Ukraynalı toprak kölesi bir aileden gelen annesini 1943 yılında Almanların Don kıyısına

¹¹ Karabuğdayla yapılmış geleneksel Rus yemeğidir.

yaptıkları çıkarmaların birinde evlerine düşen bombadan dolayı kaybeder ve bu durum yazarda derin izler bırakır.

Savaş, fiziksel olduğu kadar aynı zamanda psikolojik de bir mücadeledir. Şolohov, askeri sadece savaşan bir varlık olarak değil, yaşam süren bir organizma, insan olarak görür. Bu nedenle romanda askerlerin ruh hâllerini yansıtan psikolojik betimlemelere yer verir. Askerler mutlu, huzurlu, neşeli gibi olumlu duyguların dışında endişeli, ümitsiz, karamsar duygulara da kapılırlar. İvan Zvyagintsev bir köylüdür ve cephede savaş hâlindeyken bile ruhunu en çok yaralayan olay buğdayların yanması olur. Çünkü ilk kez savaş sırasında buğdayları yanarak görür ve kalbi dayanılmaz bir acıyla dolar. Romanda da yaklaşık bir yıldır cephede olan askerler için en büyük mutluluk kaynağı hayatta kalmaktır. Lopahin ile Nikolay arasında geçen bir konuşmada; Lopahin Nikolay'a: "*Hiç keyifli değilsin*" der, karşılık olarak Nikolay da: "*Keyifli olmak için neden var mı?*" diye sorar, bu soruya Lopahin: "*Var tabii: Sadece hayatta olmamız bile bir neden başlı başına*" diyerek yanıt verir (Şolohov 1974: 33). Savaşın olmadığı zamanlardaki ve savaş ortamındaki mutluluk kavramını çok iyi bilen yazar, cephede savaşan bir asker için mutluluğun ne demek olduğunu şöyle açıklar:

"Savaşan insan bir an parlayıp sönen aceleci mutluluklarla yetinir, savaşta, küçücük, basit sebeplerle mutlu olur insan: ölüm o gün uzağa gittiği için mutlu olur, dinlendiği, payına düşen uykuyu rahatça uyuduğu, sıcak, doyurucu bir yemek yediği için, evden iki satırlık bir mektup aldığı, ya da, sadece kafa dengi bir arkadaşıyla bir sigara tütürebildiği için mutlu olur" (a.e. 91).

Şolohov alaydaki askerlerin psikolojik durumlarını, kaybedilmiş savaşlardan dolayı ruhları ağır, düşünceleri bulanık, gerçeklere karşı kayıtsız ve bitkin bir hâlde oluşlarını tasvir eder. Askerler artık sonucu ne olursa olsun bu zalim savaşın bitmesini isterler. Askerler, özellikle ağır ateş altında kaldıklarında, yardım gelmediğinde bir de açlıkla mücadele etmeye çalıştıklarında zaman zaman ümitsizliğe kapılmakta, bazen de isyan etmektedirler: Saşa: "*Rus askerlerinin silahı sabır... Ama Rus askeri, elbette, tüm zorluklara sabreder, ancak sabrı çelikten de değil ya!*" (a.e. 132) sözleriyle bu duruma dikkat çeker.

Mihail Şolohov, ironi, içtenlik, taklit ve bazı durumlarda da hile gibi oyunlarla milliyetçilik ve vatanseverlik manifestosunu bir kılığa büründürür. Milliyetçiliği iyi örnekleyen yazarlardan oldukları için, onların çalışmaları rejim tarafından desteklenir (Czerwinski 1971: 212). Ancak bu destek, yazarı söyleyeceklerinden geri bırakmaz. Konstantin Fedin, Şolohov'un cesaretli olduğunu ve anlatırken hiçbir şeyi geçiştirmedini, her şeyi açıkça yazdığını şu sözlerle ifade eder: "*Onda trajik durumlar gönül okşayıcı kır çiçeği demetleri arasında gizlenmez*" (Fedin 2001: önsöz). Romanda o dönem ideolojisinde moda olan eski rejime yönelik eleştiri roman kahramanlarından Nekrasov'un şu cümlelerinde yer alır: "*Okuryazarlığım azdır benim dedi, Nekrasov iç çekerek. Bu lanetli çarlık rejimi ve ailemin fakir olması yüzünden kilise okulunu bile bitiremedim*" (Şolohov 1986: 189). Şolohov'un eleştiri okları eski rejimden çıkıp yeni yönetime de saplanır. Yazar, Sovyetler Birliği'nde yürütülen *dinsizleştirme politikasına* değinir (Bkz. Dixon 2005: 121). Bu görüşlerini romanda daha muhafazakâr olan köylü Zvyagintsev'in: "*(...) Ben Parti'ye kayıtlı değilim. Yani, bu dua mua dalgalarını kimse yasak etmedi bana ama, gene de duyulursa tatsız iş!*", "*Ne var be? Diye düşündü. İki*

dua ettikse ne olmuş? Dua bile sayılmazdı zaten: Kısacık iki laf (Şolohov 1974: 123) sözleriyle yansıtır.

Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen İkinci Dünya Savaşı sona ererken, Sovyet Rusya önce Nazi Almanya'sına ait birlikleri püskürtecek, ardından bununla yetinmeyip, 23 Nisan 1945'te Almanya'nın başkenti Berlin'e girecektir. Hitler 30 Nisan 1945'te intihar edecek, Reichstag binasının tepesine üstüne orak ve çekiç sembollerinin bulunduğu bir Sovyet bayrağı çekilecek ve Almanlar topyekûn teslim olacaklardır (Hosking 2011: 686). Romanda da Rus askerleri bu nihai hedeflerini şöyle müjdeler: *"İkram et nazlanma, Berlin'e girer girmez biralar benden, asker sözü!"* (Şolohov 1986: 72). Alay, romanın sonunda tümene vardıktan sonra tümen kumandanı Albay Marçenko konuşmasında şunları söyler: *"Sancağımızı Almanya'ya siz dikeceksiniz. Büyük kurtarıcı ordumuzun kızıl sancakları Alman topraklarında dalgalandığında canı, zorba, yağmacı düşman ordularını doğuran o lanetli ülkenin vay hâline!"* (a.e. 199).

Savaş üzerine Sovyet kaynakları kendinden önceki dönemlerle karşılaştırıldığında sayı bakımından daha fazladır. Eserlerde yazarların ya da dönemin siyasi görüşleri ile kahramanlık öykülerine sıkça yer verilir (Hosking 2011: 676). Şolohov'un romanında da savaş alanındaki kahramanlık ve vatanseverlik tablolarına oldukça fazla rastlanır. Almanlarla yapılan ikinci çarpışmadan sonra yazar, Nikolay'ı savaş alanında şöyle betimler:

"Güçsüz parmaklarıyla Nikolay, işkence verici derecede uzun sürede mermiyi yerleştirdi, dizlerinin üzerine kalkmaya çalışarak uzun sürede biraz doğrulabildi. Başı döndü, kusulan yiyeceklerin ekşi kokusu yeni bir mide bulantısı nöbeti geçirmesine yol açtı. (...) Herkese kulağını tıkamış ve kayıtsız bir şekilde ateş etmeye başladı, çevresinde âdeta gezinip duran emredercesine iki en güçlü istekle: yaşamak ve kanının son damlasına kadar savaşmak!" (Şolohov 1986: 85-86).

Büyük Vatan Savaşı Sovyetler Birliği'nde fiziksel çarpışma, savaşma gibi olaylar dışında manevi değerleri de harekete geçirir. Başta milliyetçilik ve vatanseverlik olmak üzere birtakım duygu ve değerlerde artış gözlemlenir (Çelik 2018: 361). Eser boyunca milliyetçi duygularla Alman askerlere hakaretler edilir. Sovyet yazar ve gazeteci İlya Erenburg, 24 Haziran 1942 tarihli *Krasnaya Zvezda* adlı gazetede bunu şu sözlerle dile getirir: *"Her şeyi hatırlıyoruz. Anladık ki: Almanlar insan değiller... Konuşmayacağız. Öfkelenmeyeceğiz. Öldüreceğiz... Eğer sen bir Alman öldürmezsen, Alman seni öldürür. Seninkileri (yakınlarını) alır ve onları lanet olası Almanya'da işkence eder... Eğer bir Alman öldürmüşsen bir tane daha öldür"* (Akt. Werth 1964: 414). Savaş ve yarattığı yıkım düşünüldüğünde bir milletin zihninde Alman imgesinin böyle olması anlaşılabilir bir durumdur. Kim bilir belki de bu nefret duygusu, vatani kurtarma düşüncesi ile birleşip hem insanların hayatta hem de edebiyatçıların sanatta canlı kalmasının ilham kaynağıdır (Çelik 2018: 366). Aynı şekilde Çavuş Lyubçenko sağ elinde alay sancağı, sol elinde silahıyla topallayarak parçalanmış bacağını sürüyerek; Yüzbaşı Sumskov çökmüş siperden çıkarak bir güllenin kopardığı sağ koluna aldırmaksızın savaşmıştır. Yapılan başarılı savunmalardan sonra 38. alaydan Streltsov yaralanmış, sağır olmuş, Zvyagintsev ağır yaralanmış, Koçetikov, Borzih, Lisiçenko ve teğmen Goloşçekov ölmüş, romanın sonunda da alay tümene 5'i hafif yaralı 27 kişi olarak varmıştır. Nitekim dönemin Alman Genelkurmay Başkanı'nın Rusların canları

pahasına savaşma azmine ilişkin şu sözleri romandaki sahneleri kanıtlar niteliktedir: “*Her yerde, Ruslar en son adamları kalıncaya kadar savaşıyorlar. Çok nadiren teslim oluyorlar*” (Cooper 1978: 314).

İkinci Dünya Savaşı sonrası saf milliyetçiliğin ve vatanseverliğin ortaya çıkışının asıl belirleyicisi; insanların anavatanını, rejimden ve yetkililerden bağımsız, kendi yaşamları için savaştıkları koşullarda diğer insanlarla birlikte ortaklaşa ve yardımlaşarak savunma tecrübesi olur (Hosking 2011: 696). Şolohov’un romanında asıl vermek istediği mesaj, Rus halkının köylüsünden kentlisine, işçisinden yöneticisine vatansever, fedakâr, cesur olması ve Almanlara karşı girişilen bu mücadeleden asla vazgeçmemesidir. Şolohov, mesajını Lopahin’in bir köyde tencere ve tuz sormak için yaklaştığı yaşlı kadının yanıtında gizler: “*Sana karşı iyi olmamı hak ediyor musun ki? Neyin karşılığında sana istediklerini vereyim ki, istakoz yakalamayı başardın diye mi? İnşallah madalyanı istakozlardan ötürü takmamışlardır?*” (a.e. 73). Bu durumun nedeni ise askerlerin sürekli geri çekilmesinin değil, kahramanca çarpışmasının istenmesidir. Şolohov, dönemin şartlarında kitlelerdeki savaş ve mücadele ruhunu arttırmak için Lopahin’e, yeteri kadar direnç göstermeme ve geri çekilme hakkında özeleştiri yaptırır: “*Köpek gibi kuyruklarını kıstırmalarında bir neden görmüyorum, sen anlayabiliyor musun? Bizi dövecekler mi? Demek ki hak ediyoruz*” (Şolohov 1986: 68). Romanda Lopahinlerin arkadaşı ve yeni hayatını kaybetmiş olan Ruzayev de: “*Eğer her Kızıl Ordu askeri bir Alman öldürmüş olsaydı, savaş uzun zaman önce sona ererdi. Demek ki o alçaklarla gerektiği gibi savaşmıyoruz*” (a.e. 69) diyerek daha fazla özveri, fedakârlık ve mücadele göstermeleri gerektiğini ifade eder. Sürekli geri çekilme stratejisi uygulayan birliklerin bu duruma derhal son vermeleri için 227 Numaralı Emir çıkarılır. Geri çekilenlerin ağır şekilde cezaya çarptırılacakları ifade edilir. Bu emirle birlikte disiplin artar, direniş kuvvetlenir (Aydın 2017: 91).

Şolohov’da Tolstoy’daki gibi etkileyici savaş sahneleri, Kozak yaşamı üzerine ayrıntılı tasvirler, savaşın yıkıcılığı, solmuş sevgiler yer alır. Ancak Tolstoy, 19. yüzyıl edebiyatına uygun olarak insan psikolojisini öne çıkarmışken; Şolohov özellikle eserlerinde sosyalizm ideolojisine koşut olarak, bireyi değil toplumu ön plana çıkarır. Sovyet Rusya’sında komünist ideolojinin getirdiği ‘ben değil biz’, ‘birey değil devlet ve toplum’ anlayışı egemendir. Bireylerden devlet ve toplum için fedakârlık yapmaları beklenir. Eserde de Lopahin, Streltsov, Saşa ve Nekrasov, tümenin kurmay başkanlığının yer aldığı Talovskiy’e çekilen alayla birlikte dönmek istemez, cephede kalıp savaşmak isterler; ancak çavuş Poprişçenko’nun konuşmasından etkilenerek, önce vatanın geldiğini düşünürler ve bu fikirden vazgeçerler. Sonuç olarak Şolohov’un vatanseverlik ve fedakârlık anlayışı daha toplumsal ve kitlesel niteliktedir.

Rus araştırmacılar Larisa V. Suprunova ve Yelena Suprunova’ya göre eğretilene gibi dilsel bileşenleri incelemek, yazarın belli bir konuya ve dünyaya nasıl baktığını anlamaya yardımcı olur. Bu bağlamda araştırmacılar, *Vatan İçin Çarpıştılar* adlı romanda yer alan eğretilmeleri vatanseverlik çerçevesinde incelerler. Eğretilmelerin analizi için Rus dilbilimci Vasiliy P. Moskvin’in sınıflandırmasını kullanarak romanı tahlil edip insan, hayvan, bitki, makine, doğa şeklinde kullanılan eğretilmeleri ortaya koyarlar (Suprunova & Suprunova 2015: 35-36). Şolohov’dan birkaç örnek olarak: “*vatan hiçbir zaman unutmayacak...*” (1986: 199), “*...alayın onurunu korumak gerekmektedir*” (a.e. 77), “*(...) ateş kertenkele gibi kayıverdi*” (a.e. 65), “*Almanlar kendi*

cephelerinden gagalamaya başladılar” (a.e. 69), *“toplar anırıyor...”*(a.e. 73), *“...makinelî tüfekler tıkırtı yapıyor”* (a.e. 121) eğretilmeleri gösterilebilir. Yapılan incelemenin sonucunda, en fazla tekrarlanan eğretilmenin *cansızdan canlıya geçiş* (*антропоморфная метафора*) (Bkz. Kıran ve Kıran 2018: 463-464) türü olduğu görülür. Bunda cansız nesnelere canlı bir özellik kazandırma amacı güdülür. Şolohov’un sıkça kullandığı bir diğer eğretilme ise *eşduyum’dur* (*звуковая метафора*) (Bkz. Kıran ve Kıran 2018: 465-466). Bu kullanımla da yazar savaş anını, o anda etraftaki sesleri canlı olarak yansıtmak ister. Şolohov eğretilme sanatına sıkça başvurarak okuyucuların vatanseverlik olgusuna odaklanmasını sağlar, zihinlerine o anı yaşatmak için onları bu mücadeleye dâhil eder (Suprunova & Suprunova 2015: 37).

Sonuç

Sovyet tarihçisi Geoffrey Hosking’in aktardığına göre; göçmen yazarlar Mihail Geller ve Aleksandr Nekriç, Sovyetlere savaşı kazandıran şeyin komünistlerin inancının değil, Rus vatanseverliğinin olduğunu ileri sürer (Hosking 2011: 695). Çünkü komünizmin dayandığı Marksist teoriye göre; çok az kan dökülerek düşman topraklarında yapılacak bir sınıf savaşıyla başarı gelecekti; ancak gerçekte bu iddiadan çok daha fazlası olur. Sovyet topraklarının büyük bir alanına yayılan savaşlar milyonlarca kişiyi yaşamdan koparır. Bu nedenle 20. yüzyılda savaş teması, Sovyet halkının dünya görüşünün ve yaşamın özünü anlamanın bir parçası hâline gelir. 1940’ların başlarında Rusya’da savaşın etkisiyle birçok Sovyet yazar, savaş ve kahramanlık temalı, gerçekçi eserler vermeye başlar.

Savaş teması dendiğinde akla ilk gelen isimlerden olan Şolohov’un sanat yaşamında *Durgun Don* ya da *Uyandırılmış Toprak* eserlerinin gölgesinde kalan *Vatan İçin Çarpıştılar* romanı, edebiyat alanında özel bir yere sahiptir. Eser, konu ve kahramanlar gerekse aktarım bakımından birçok farklılık ve yenilik içerir. Örneğin Şolohov hakkında araştırmalar yapan Rus edebiyatçı Tatyana O. Osipova şu sözleriyle eserin özgünlüğüne vurgu yapar (2005: 169):

“Don Kozaklarının bozkırlarda dolaşan vahşi yönleri istihkâmcı, santralci, süvari birliğindeki makineci tarafından portesinin çizilerek yalnızca anavatan savunucularının kahramanlıklarının değil bu korkunç savaşın karmaşıklığını ve kargaşasını birinci ağızdan aktaran sanırım ilk eserdir.”

Roman, kendi sınırlarını genişleterek savaş sorunsalına önemli bir katkıda bulunur. Şolohov’a gelene kadar hiç kimse bu zor zamanlarda insanların haklılığı konusunda bir şey söyleyemez (Kotovçihina 2010: 16). Çünkü Sovyet halkı devrim günlerinden beri hiç suçu yokken mahkûm edilir, büyük yokluk ve acılar çeker. Ancak savaş geldiğinde vatan, millet söz konusu olduğunda tüm yaşananları sineye çekip cepheye çarpışmaya gider.

Romanın ana temalarından olan vatanseverlik, o zamana kadar karşılaşılan ‘vatanseverlik’ kavramından farklı bir biçimde sunulur, cephede yeni bir kahramanlık kavramı doğar. Her bir asker Rusya’nın kaderini avucunda tutuyormuş gibi hisseder. Askerlerin zihinlerinde “çok gerekiyim ancak vazgeçilmez değilim” düşüncesi yatar. Gerçek bir asker ve vatandaş olarak cephedekiler, vatanları için ellerinden geleninin en fazlasını yapmak isterler (Kondratyev 1990: 9). Rus edebiyat tarihinde Şolohov’un eserleriyle düz yazıda geleneksel olarak yer verilen kahramanlık temasının özüne

trajedi dâhil olur. Yazar, olayların epik yönünü lirik unsurlarla harmanlayarak yine düzyazı türünün zenginleşmesine katkıda bulunur. Bu zenginlik de eserin kompozisyonunda, üslubunda ve kahramanlarında hissedilir (Kotovçihina 2010: 17). Şolohov'un romanı; sıradan Rus insanının kaderine, kahramanlıklarına odaklanarak Sovyet savaşçı figürünün sunulduğu tarzında büyük bir değişiklik yapar (Juravlyova 1978: 99-100).

Şolohov'un eserinde verdiği savaş teması gerçekçi ve dünyevidir. Düşmana, kötülüğe, yalana karşı verilen bu savaşta ahlaklı, doğru, iyi olunmalıdır ve öne çıkan birkaç kahraman değil tüm halk böyle davranmalıdır. Yazar, savaş olgusunu sadece askeri bir kavrama indirgemez, cepheye tüm halkı sevk eder. Yazar, konuya bütüncül ve varoluşsal felsefeyle yaklaşır. Eserde savaş kavramı, halkın trajik-kahramansı hayat görüşüne dayanan insanın değişim teması olarak nitelendirilebilir. Şolohov'un kahramanları manevi değerlerle donatılmışlardır, insancıl, ahlaklı ve merhametli olmak onlar için yaşamın kanunudur. Kahramanlar, farklı fiziksel güce ve iradeye sahip olsalar da yüksek vatanseverlik ve milliyetçilik dürtüleri onları bir araya getirir. Rusya tarihinde önemli dönüm noktalarından biri olan Büyük Vatan Savaşı'nın kazanılmasındaki anahtar rol de burada yatar.

KAYNAKLAR

AYDIN, Onur, (2017), "Stalin: Asya ile Avrupa'nın Tam Ortasında Bir "Diktatör" ve "Yüce Önder" Tartışması", *Liderlerin Sovyeti: Devrimden Perestroykaya*, (Ed. A. Kaşoğlu), İstanbul: Çeviribilim, 79-122.

BAYEVSKİY, Vadim, S. (2003), *İstoriya russkoy literaturı XX veka*, Moskva: Yazıki slavyanskoy kulturu.

CAN EMİR, Badegül, (2012), "Büyük Vatan Savaşının Gölgesinde Rus Edebiyatına Bakış", *Avrasya Uluslararası Araştırmaları Dergisi*, C. I, S.1: 42-49.

COOPER, Matthew, (1978), *The German Army 1943-1945*, 1st Edition, North Yorkshire: Scarborough House.

CZERWINSKI, Edward Joseph, (1971, Spring), "The Soviet Dream versus East European Reality", *Books Abroad*, V. XLV, No. 2: 211-217.

ÇELİK, Reyhan, (2018), "İkinci Dünya Savaşının Sovyet Edebiyatına Etkisi", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C. XI, S. 24: 360-370.

DIXON, Simon, (2005), "The Orthodox Church and the Workers of St Petersburg 1880-1914", *European Religion in the Age of Great Cities*, (Ed. H. McLeod), London: Routledge, 117-139.

DUBRAVKA, Juraga, (2015), "Sholokhov, Mikhail (1905-1984)", *Literature and Politics Today*, (Ed. M. Keith Booker), California: ABC-CLIO, 295-296.

ELMACIOĞLU, Esra, (2014), Mihail Şolohov'un "Uyandırılmış Toprak" Adlı Romanı ve Devrim Sonrası Rusya", *Rusya'da Eylemin Sanatla Buluşması: Edebiyatta ve Sinemada Devrim*, (Ed. G. Öksüz), Ankara: Çeviribilim Yayınları, 171-183.

FEDİN, Konstantin, A. (2001), "Şolohov Üzerine", *Ve Durgun Akardı Don*, (Yaz. M. A. Şolohov), (Çev. Tektaş Ağaoğlu), 1. Cilt, 1. Baskı, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, önsöz.

GANUŞÇAK, Nikolay, V. (2012). "Varlam Shalamov about Roman Mikhail Sholokhov «They Battled For The Homeland»", *Vestnik SurGPU*, № 5 (20): 204-207.

GÜRSOY, Yasemin, (2018), *Sovyet Dönemi Rus Edebiyatı (1953-1991)*, Ankara: İksad Publishing House.

HOSKING, Geoffrey, (2011), *Rusya ve Ruslar*, (Çev. K. Acar), İstanbul: İletişim Yayınları.

JURAVLYOVA, Anna, A. (1978), *Pisateli-prozaiki v godı Velikoy Oteçestvennoy Voynı*, Moskva: Prosveşçeniye.

KANDEMİR, Hüseyin, (2008), "Destansı Bir Roman "Durgun Don" ve Bir Yıkımın İzleri: Devrim, Savaş, Ölüm", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XLVIII, S. 2: 95-109.

KIRAN, Zeynel ve KIRAN, Ayşe, E. (2018), *Dilbilime Giriş*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KONDRATYEV, Vyaçeslav, L. (1990), "Paradoksı frontovoy nostalgii", *Literaturnaya Gazeta*, 9 May 1990, N19(5293): 9.

KOTOVÇİHİNA, Natalya, D. (2010), "Sovremenniy mir i tvorçestvo Mihaila Şolohova", *Rema*, №. 3: 12-20.

_____ (2015), *Tvorçestvo M.A. Şolohova İzuçeniye "Donskih Rasskazov"*, Moskva: Ekon-İnform.

NOVE, Alec, (1991), *Economic History of the USSR 1917-1991*, 2nd Edition, Harmondsworth: Penguin Books.

OSİPOV, Valentin, O. (1995), "Mihail Şolohov", *Jurnal Roman-Gazeta*, №. 3: 1249.

_____ (2005), *Şolohov*, Moskva: Molodaya Gvardiya.

OSİPOVA, Tatyana, O. (2005), "Velikaya Oteçestvennaya vojna v tvorçestve M. A. Şolohova", *Şolohovskiye çteniya. Tvorçestvo M. A. Şolohova v kontekste mirovoy kulturi. Sbornik statey, posvyaşçonnyy 100-letnemu yubileyu pisatelya*, (Glav. Red. V. V. Kurilov). Rostov-na-Donu: Obl. TSTTU.

PETELİN, Viktor, V. (2005), *Mihail Şolohov v vospominaniyah, dnevnika i statyah sovremennikov: Kniga 1 1905-1941 gg.*, Moskva: Snetropoligraf.

SUPRUNOVA, Larisa, V. & SUPRUNOVA, Yelena, (2015), "Metafora kak verbalizator kontseptı "Patriotizm"", *Vestnik YUURGU-Seriya "Lingvistika"*, T. XII, №.1: 35-39.

ŞOLOHOV, Mihail, A. (1974), *Vatan İçin Dövüşüler*, (Çev. G. Devrim), İstanbul: Cem Yayınevi.

_____ (1986), *Oni srajalis za Rodinu (Glavı iz romana). Rasskazı. Sobraniye soçineniy v 8 tomah. Tom 7.* (Ed. M. Manohina), Moskva: Hudojestvennaya Literatura.

TAN METREŞ, Eda Havva, (2017), “Stalin: Devrim Üniversitesiinden Sovyet Olimpos’una”, *Liderlerin Sovyeti Devrimden Perestroykaya*, (Ed. A. Kaşoğlu), İstanbul: Çeviribilim, 41-78.

_____ (2018), “Yuri Trifonov’un Moskova’sında II. Dünya Savaşının İzdüşümü”, *Savaş ve Edebiyat*, (Ed. E. Gören, E. Gökşenli vd.), İstanbul: Hiper Yayın, 205-221.

TRİFONOV, Yuriy, V. (1959), *Pod solntsem: rasskazı*, Moskva: Sovetskiy pisatel.

WERTH, Alexander, (1964), *Russia at War 1941-1945*, 1st Edition, New York: Carroll and Graf.

ZELİNSKİY, Korneliy, L. (1978), *Sovyet Edebiyatı*, (Çev. H. A. Ediz), İstanbul: Konuk Yayınları.

İNTERNET: “Soçineniya po proizvedeniyu “Oni srajalis za Rodinu” (Şolohov M. A.)”, <http://www.litra.ru/composition/work/woid/00277371222179733249> Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İNTERNET: “«Oni srajalis za Rodinu»” M. A. Şolohova. *Stoykost i geroizm uçastnikov srajeniya*”, <http://sochineny.ru/index.php/8-klass/85-oni-srazhalis-za-rodinu-sholokhova-stoykost-i-geroizm-uchastnikov-srazheniya> Erişim Tarihi: 02.02.2020.